

איפה ואיפה - על מדות ומשקלות

מים ראשונים: לכאורה, רמאות במידות ומשקלות איננה אלא צורה אחרת של גניבה או של רמאות (אונאה). ואע"פ כן, יש כאן דין מיוחד כפי שנראה, למשל, בהיבט הציבורי הכללי של אחריות בית הדין (המדינה) לתיקון המידות. הגניבה כאן היא בעלת משמעות רחבה יותר מאשר גניבה או רמאות שמקורה בעסקה חד פעמית בין פרט (אדם) אחד לחברו. וכבר הצענו במספר מקומות את הרעיון שלחלוקה המקובלת של המצוות לשתי קבוצות: בין אדם למקום ובין אדם לחברו, אפשר להוסיף קבוצה שלישית: בין אדם לציבור \ לכלל החברה. זו ללא ספק דוגמה בולטת לעבירה בקבוצה זו.

לאִי־הִיָּה לָךְ בְּכִיסְךָ אֲבֹן וְאֲבֹן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לאִי־הִיָּה לָךְ בְּבֵיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יְהִי־לָךְ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יְהִי־לָךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיךָ פְּלִעֵשָׁה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל (דברים כה יג טז).¹

לאִתְעַשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה: מאֲזִנֵּי צֶדֶק אֲבִנֵי־צֶדֶק אִיפַת צֶדֶק וְהֵינן צֶדֶק יְהִי לָכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (ויקרא יט לה לו).²

מסכת בבא מציעא דף סא עמוד ב

אמר ליה רב יימר לרב אשי: לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי? - אמר ליה: לטומן משקלותיו במלח. - היינו גזל מעליא הוא! - לעבור עליו משעת עשייה.³

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים בריבית, יציאת מצרים גבי ציצית, יציאת מצרים במשקלות? אמר הקב"ה: אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור - אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוח אותם לישראל בריבית, וממי שטומן משקלותיו במלח, וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.⁴

בבא בתרא דף פח עמוד א - פט ע"ב

משנה: הסיטון⁵ מקנח מדותיו אחד לשלשים יום, ובעל הבית - אחד לשנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חילוף הדברים. חנווני מקנח מידותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל.⁶ אמר רשב"ג: במה דברים אמורים - בלח, אבל ביבש - אינו צריך. וחייב להכריע לו טפח. היה שוקל לו עין בעין - נותן לו גירומין, אחד לעשרה בלח, ואחד לעשרים ביבש. מקום שנהגו לְמוֹד בדקה - לא יְמוֹד בגסה, בגסה - לא ימוֹד בדקה, למחוק - לא יגדוש, לגדוש - לא ימחוק.⁷

גמרא: מנהני מילי? אמר ריש לקיש, דאמר קרא: "אבן שלמה וצדק" - צדק משלך ותן לו.⁸

¹ ובכתובים, משלי פרק כ פסוק י: "אבן ואבן איפה ואיפה תועבת ה' גם־שִׁנְיָהִם". זו המצווה השלישית בתורה (הפחות ידועה) בה מובטחת אריכות ימים.

² ספר דברים חוזר ומחזק דברים שכבר שמענו בספר ויקרא. ושם יש את אזכור יציאת מצרים ואת הסמיכות לאיסורי עריות ואילו אצלנו יש את הסמיכות לפרשת זכירת עמלק. נעמוד על סמיכויות אלה בהמשך הדברים.

³ ראה תחילת הסוגיה שם בדף סא עמוד א שהגמרא דנה מדוע צריך איסור לאו נפרד גם לריבית, גם לגזל וגם לאונאה. הרי כולם הם סוג של גניבה או גזל. וכבר שם בולטת האונאה בחומרתה משום שאין המרומה מודע תמיד לכך שרימו אותו, כך שגם אם נרצה להקל בדינו של המרמה ולומר שבסופו של דבר המרומה ויתר ומחל לו (או פשוט התייאש), לא נוכל לעשות כן: "מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל". כל זה באונאה בשעת המכירה עצמה. וכאן יש חומרה נוספת "לעבור עליו משעת עשייה". עוד לא מכרת או קנית כלום, עוד לא רימית בפועל, רק החזקת בביתך או בעסקך משקל או מידה לא נכונים - כבר עברת עבירה! ולעניין הטמנת המשקל במלח נחלקו הראשונים. רש"י סבור שזה הכבדת המשקל (רמאות מצד הקונה) מול ראשונים אחרים שאומרים שזה דווקא מקל על המשקל (רמאות מצד המוכר). מה אומר על כך המדע בימינו? על איזה סוג משקל מדובר?

⁴ רמאות היא רמאות היא רמאות. רמאות "דרך גוי" סופה שתהיה רמאות כללית במשקלות וסחר לא הוגן וסופה שתהיה גם רמאות במצוות שבין אדם למקום. קלא אילן הוא תחליף זול (צמר צבוע) לתכלת האמיתית שהייתה נדירה ויקרה.

⁵ המוכר - הסיטונאי. והחנווני שלהלן הוא הקמעונאי שמוכר קמעא קמעא.

⁶ ראה במשנה וגמרא מסכת ביצה דף כט ע"א, חסידותם של אבא שאול בן בוטנית וחבריו שהיו משהים את כלי הלקוחות שלהם לילה שלם אצלם על מנת שכל היין או השמן יתמצו אל כליהם וגם אחרי כנסו שלוש מאות גרבי יין ושמן מברורי או מיצוי המידות והביאום לפני הגזברים של המקדש בירושלים ואלה הורו להם לעשות בהם צרכי ציבור.

⁷ סוף פרק ה במשנה בבא בתרא, משניות י-יא דן בשיטות השונות לשקול ולאמוד כמויות באופן הגון בדרכי המסחר, בין בסיטונות ובין בקמעונאות. ראה פירוש משנה זו ברש"י ושטיינזלץ בגמרא שם וכן מפרשי המשנה, ברטנורא, קהתי ועוד.

⁸ דברי ריש לקיש אלה מכוונים לקטע במשנה "וחייב להכריע לו טפח" וכן לקטע "היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומים" שבשניהם הכוונה שהמוכר צריך להוסיף קצת ללקוח (להכריע \ להטות את לשון המאזניים) על מנת שלא יהיה שום ספק שהלקוח קיבל את

אמר רב יהודה מסורא: לא יהיה לך בביתך - מה טעם? משום איפה ואיפה, לא יהיה לך בכיסך - מה טעם? משום אבן ואבן, אבל אבן שלמה וצדק - יהיה לך, איפה שלמה וצדק - יהיה לך.⁹ תנו רבנן: "לא יהיה לך" - מלמד שמעמידין אגרדמין למידות, ואין מעמידין אגרדמין לשערים. דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למידות בין לשערים.¹⁰ תנו רבנן: היה מבקש ממנו ליטרא - שוקל לו ליטרא, חצי ליטרא - שוקל לו חצי ליטרא, רביע ליטרא - שוקל לו רביע ליטרא. מאי קא משמע לך? דמתקנינן מתקלי עד הכי.¹¹

תנו רבנן: אין עושין משקלות לא של פֶּעֶץ ולא של אֶבֶר, ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות.¹² אבל עושה הוא של צונמא ושל זכוכית. תנו רבנן: אין עושין המחק של דלעת - מפני שהוא קל, ולא של מתכת - מפני שהוא מכביד, אבל עושהו של זית ושל אגוז, של שקמה ושל אשברוע (אשכרוע).¹³ תנו רבנן: אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר; לא ימחוק בבת אחת, שהמחוק בבת אחת - רע למוכר ויפה ללוקח, ולא ימחוק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר.¹⁴ על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר. אם אומר - שמא ילמדו הרמאין, ואם לא אומר - שמא יאמרו הרמאין: אין תלמידי חכמים בקיין במעשה ידינו. איבעיא להו: אמרה או לא אמרה? אמר רב שמואל בר רב יצחק: אמרה, ומהאי קרא אמרה: "כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" (הושע יד ז).¹⁵

בבא בתרא דף פח עמוד ב

אמר ר' לוי: קשה עונשן של מידות יותר מעונשן של עריות ... דהתם אפשר בתשובה, והכא לא אפשר בתשובה.¹⁶

בבא בתרא דף פט עמוד א

הכמות שהיה צריך לקבל. מנהני מילי? שואלת הגמרא, מאיפה לנו דין זה של תוספת. ריש לקיש מביא פסוק כמקור לכך, אבל ראה בגמרא שם שלמרות שתחילה חשבה הגמרא שזהו דין תורה, בהמשך נראה שזה חיוב מדברי חכמים והפסוק "אבן שלימה וצדק" הוא אסמכתא בלבד.

⁹ דרשה זו מחלקת את הפסוק לחיוב או לשלילה באופן הבא. לא יהיה לך בביתך - איפה ואיפה. אם יש איפה ואיפה בביתך, אז לא יהיה בביתך - תתרושש ולא יהיה לך כלום בבית. וכך גם: אם יש בכיסך אבן ואבן, אזי לא יהיה בכיסך - מאומה, תיעשה עני. אבל אם אבן שלימה וצדק ברשותך, אזי יהיה לך!

¹⁰ אגרדמין - פקחי שווקים. מפשט הפסוקים המתמקדים ב"אבן", משקל, מידה ומאזניים נראה שהתורה מקפידה רק על המידות והמשקלות, אבל לא על המחירים. אין אזכור לנושא המחירים בתורה. יש אמנם ביקורת רבה בחז"ל על "מפקיעי שערים" וסוחרים המנצלים את המצב, אבל בעיקרון נראה שהתורה מאמינה בתחרות ובשוק חופשי וכמו שאומר רש"י שם: "אם זה רוצה למכור ביוקר, אותו הצריך למעות ייתן בזול וילכו הקונים אצלו וימכור זה בזול בעל כורחו". אבל יש גם דעה נגדית: "דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למידות בין לשערים". ראה בגמרא שם הסיפור על שמואל וקרנא. ויכוח זה נמשך גם בפוסקים. מהרמב"ם הלכות סנהדרין א א ומחושן משפט סימן רלא, נראה שהתקבלה הדעה המחמירה שיש לפקח גם על המחירים, לפחות על מחירי מקסימום מוגזמים. לפי זה נראה שעל סימון מחירים כולם יסכימו שכן זה דומה יותר למידות מאשר לשערים. ולא באנו כמובן לפסוק הלכות. מה כאן החידוש? החידוש הוא שהקונה לא יכול לבקש (והמוכר לא יכול להציע, כך נראה) מידות שאינן "תקניות", למשל פחות מרבע ליטרא. תיקון המידות והמשקלות הוא לא רק שיהיו נכונים ומדויקים, אלא גם פשוטים ומובנים וניתנים למנייה ולבקרה על ידי כל אדם. ראה "עיונים" לשיינזלץ בהסבר ברייתא זו. האם יש כאן הצדקה לשיטה העשירונית?

¹² שטיינזלץ: "משום שכל אלה נשחקים במשך הזמן ונמצאים הקונים מפסידים כיון שמשלמים עבור משקל גדול יותר ממה שקבלו בפועל". אבל צונמא שהיא אבן קשה במיוחד וזכוכית אינם נשחקים.

¹³ שם עברי: אשכרוע ירוק-עד, שם באנגלית: Boxwood, שם מדעי: *Buxus sempervirens*. ראה [הסבר בפורטל הדף היומי](#).

¹⁴ בעץ - בדיל, אבר - עופרת, גיסטרון - סגסוגת מתכות, צונמא - אבן קשה, מחק - כלי עץ ישר (סרגל) ליישר את פי השק או החבית. ראה שטיינזלץ בבא בתרא פט ע"ב.

¹⁵ תורה היא ולימוד היא צריכה ולימוד זה לא ייפסק בגלל המעוותים והמקלקלים למיניהם. מעין זה אולי גם במדרש הבא: "בשעה שהיה משה כותב התורה היה כותב מעשה כל יום ויום. כיון שהגיע לפסוק "ויאמר אלהים נעשה אדם", אמר: ריבוננו של עולם, מה אתה נותן פתחון פה למינים? אמר לו: כתוב, הרוצה לטעות יטעה". (בראשית רבה ח). אבל בתרגום השבעים שינו גם שינוי! וכן הוא אולי גם במדרש הבא: "וזאת התורה אשר שם משה, זכה - נעשית לו סם חיים, לא זכה - נעשית לו סם מיתר" (יומא עב ע"ב, וראה גם שבת פח ע"ב). ואולי זה קשור אפילו לאמרה: "יאבד העולם מפני השוטים"? ראה דברינו [בין טבע לעבודה זרה - שיטת ר' יוסי הגלילי](#) בפרשת ראה.

¹⁶ ראה שם וכן במקבילה במסכת יבמות כא ע"א שיש מידה מסוימת של קושי ברעיון שעבירה על מדות ומשקלות חמורה מזו של עריות. פרק יט בספר ויקרא מדיש אמנם מאד את מצוות "חושן משפט" ומסיים בפסוקים החזקים שהבאנו מפרשת מדות ומשקלות, אך מבט רחב יותר מראה שפרק יט נתון בין פרק יח מחד גיסא ופרק כ מאידך גיסא, העוסקים בהרחבה ובלשון חריפה וחזקה עוד יותר בנושא עריות ("אל תטמאו בכל אלה ... ולא תקיא אתכם הארץ" וכו'). ראה בגמרא שם שתחילה היא מנסה לאשש את דרשתו של ר' לוי מלשון הפסוקים עצמם ("כל התועבות האל" מול "תועבת ה' כל עושה אלה"), אבל אחרי שניסיון זה נדחה, נדרשת הגמרא לקטע שהבאנו המבוסס על דרשה רעיונית שבעריות אפשר לעשות תשובה, בעוד שבמדות ומשקלות אי אפשר. מדוע? כי במידות ומשקלות שוב אינו יודע או זוכר את מי רימה ולמי מכר שלא כהוגן. וגם הסבר זה קצת קשה, ראה תוספות "התם אפשר בתשובה" שם, שמקשה מהמקרה של ממזר שזהו "מעוות לא יוכל לתקון". לעריות יכולות להיות השלכות חברתיות קשות ביותר ומה מועיל שמי שחטא יושב בתענית, מסתגף ועושה תשובה לעצמו? איזו תשובה יכול לעשות מי שחטא בחטא אשת איש? כל הקשיים האלה רק מראים עד כמה היה חשוב לר' לוי להראות את חומרת העבירה על מידות ומשקלות!

תנו רבנן: נפש מאזנים - תלויה באויר ג' טפחים, וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים, וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים.¹⁷

מדרש תנחומא פרשת כי תצא סימן ח

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" - רבי בנאה פתח: "מאזני מרמה תועבת ה' ואבן שלמה רצונו" (משלי יא א).¹⁸ אם ראית דור שמידותיו שקר, דע שהמלכות מתגרה באותו הדור. מה טעם? "מאזני מרמה תועבת ה'" וכתוב אחריו: "בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה". רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא אמר: "האזכה במאזני רשע ובכיס אבני מרמה" (מיכה ו יא) - אפשר דור שמידותיו שקר שהוא זכאי ובכיס אבני מרמה? אמר רבי לוי: אף משה רמזה להם בתורה, שנאמר: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן", "לא יהיה לך בביתך".¹⁹ מה טעם? "כי תועבת ה' כל עשה אלה". מה כתיב אחריו: "זכור את אשר עשה לך עמלק".²⁰

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא י - עשר תעשר²¹

"בְּטַח בְּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכֹן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה" (תהלים לו ג). ר' חגי בשם ר' יצחק מסריס הדין קרייא:²² עשה טוב ובטח בה'. להגרונמוס²³ שיצא לְשַׁעַר את המידות, וראה אותו אחד והתחיל מיטמן מלפניו. אמר לו: מה לך

¹⁷ נפש המאזניים היא מרכז המאזניים אשר מחזיק את המוט (הקנה) שבשני קצותיו נמצאים כפות המאזניים, בדיוק באמצע. בתוך מעין גלגל שמאפשר למוט לנוע מצד לצד בהתאם למשקל שמצוי בכל כף. מעל לנפש נמצאת לשון המאזניים שמורה בנטייתה לכאן או לכאן, באיזו כף נמצא משקל גדול או קטן יותר (יחסית לכף השנייה). ראה רש"י: "הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו". ושטיינזלץ מסביר את כל הברייתא: "נפש מאזניים - כלומר, החלק העליון שבו תלויים המאזניים. תלויה באויר - רחוק מהתקרה שלושה טפחים. וכן צריך שתהיה גבוהה מהארץ שלושה טפחים. וקנה (שמשני צידי תלויות כפות המאזניים) ומתנא (החבל שבו תלויה כל כף) שלה, שנים עשר טפחים". נראה שצריך ציור טוב להמחשת מאזניים אלה, כפי שיש בגמרא שטיינזלץ. ראה גם במילונים כמו אבן שושן. ואותנו צדה דווקא המילה נפש בהקשר למאזניים, שהיא כך נראה לשון ייחודית של חז"ל שמקורה כאן. המאזניים הנעים לכאן ולכאן מסמלים את נפש האדם. כל נטייה של המאזניים לכאן או לכאן היא כמו הלך נפש האדם שבוחרת לנוע לכאן או לשם. ראה דברינו **במאזניים לעלות** בראש השנה. אבל בהקשר שלנו, בחשיבות ההקפדה על מידות ומשקלות הוגנים, היינו על מאזני צדק שמכילים ומכוונים ביותר ובאמת, נראה שאפשר להבין את נפש המאזניים לא רק כסמל, אלא כמכשיר מוחשי הקובע את נפש המוכר ונפש הקונה. כל סטייה של המאזניים היא פגיעה בנפש וכבר אמר ר' לוי לעיל שרמאות במידות ומשקלות חמורה מעריות. וכאן, רמאות במידות ומשקלות, מאזני מרמה, הם כמו שפיכות דמים, כפגיעה בנפש. ראה הפסוק בפרשתנו, אמנם בדין משכון: "לא יִחַבֵּל רְחִים וְרָקֵב כִּי־נִפֵּשׁ הוּא חִבֵּל" (דברים כו ד). ראה גם דברי ר' יוסף ב"ר אברהם ג'קטיליא, מקובל ופיטן, ספרד מאה 13 בספר המשלים סימן ל: "למה הדין דומה בדין - לנפש מאזנים. פירוש, אם הדין הוא אמיתי צריך להיות דעתו שוה בין טוען לנטען ולא יטה לאחד מהצדדים, כדמיון נפש המאזנים העומדת באמצע ואינה נוטה לכאן ולכאן. ואם קבל שוחד דומה לנפש מאזנים הנוטה לצד אחד בזמן שהם ריקים, ואי אפשר לשקול בהם משקל אמיתי שהרי אחת מן המאזנים מכרעת את חברתה. וכל מאזנים אשר אינם שוות כשהם ריקניות אי אפשר לשקול בהם משקל אמיתי לעולם".

¹⁸ מיד לאחר פרשת מידות ומשקלות, באה מצוות זכירת עמלק החותמת את פרשתנו. סמיכות זו, וודאי יש לה סיבה. ראה דברי הגמרא במסכת ברכות דף כא עמוד ב: "אמר רב יוסף: אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה - במשנה תורה דריש". וזאת מדוע? ראה שטיינזלץ בגמרא ברכות שם שהביא בשם השיטה מקובצת: "וטעמו של דבר, משום שמשנה תורה אף שקדושתו כשאר ספרי תורה, הוא מדברי משה החוזר על מה שכבר נאמר מקודם, ובודאי אין זו חזרה לריק ואותם צירופי דברים וסמיכויות של משה יש ללמוד מהם הלכה". ראה דברינו **ספר דברים - משנה תורה** בפרשת דברים. ואחרי כל הסמיכות הפשוטה הזו בתורה, ראה איך הדרשן בונה את דרשתו על הפסוק ממשלי דווקא. וכבר הערנו מספר פעמים שאולי יש ללמוד מפתחות כאלה מהכתובים וספרות החכמה (משלי, תהלים, איוב, שיר השירים, קהלת ועוד) שקלה השומעים היה בקי בספרות זו.

¹⁹ בקטע אחרון זה נראה שהמדרש קצת קטוע או משובש והכוונה, כך נראה לדרשתו של רב יהודה מסורא שהבאנו בגמרא בבא בתרא לעיל, מתי "יהיה לך" ומתי "לא יהיה לך"?

²⁰ רש"י מביא מדרש זה בפירושו על הפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" (כה יז) בסוף פרשתנו. וכן הוא בפסיקתא דרב כהנא ג, פסיקתא רבתי יג ורות רבה א. מדרש זה יוצר איזון בין המקור בספר ויקרא בו מוזכרת יציאת מצרים (ראה הפסוקים שהבאנו בראש הגיליון והגמרא בבא מציעא בה פתחנו) ובין המקור בספר דברים. כאן אמנם לא מוזכר "אירוע היסטורי" בפירוש, אבל אם נדרוש סמוכים, הרי לנו פרשת עמלק. עם ש"משקך במידותי", במובן הפשוט ביותר של המילה - מידות ומשקלות (שלא לדבר על משמעויות רחבות יותר), מאבד את לכידותו הפנימית ואין לו סיכוי כנגד אויביו. זכתה פרשת זכור שנקראת כל שנה בשבת לפני פורים בהתרגשות ודקדוק גדול בקריאתה, ומתכנס עם גדול ורב בבית הכנסת להדר בקריאתה. עד שמדקדקים בצירוף ובסגוף לחוזרים על "זָכַר עמלק" ו-"זָכַר עמלק" לצאת ידי חובת כל הדעות. אך למה בדיוק אנו מכוונים בזכירה זו? לחפש מיהו העמלק שבדורנו ולחשוב כיצד להילחם בו, או שמה לפשפש במידות ובמשקלות, בכינון יחסי מסחר הוגנים וחברה תקינה בתוכנו על מנת שלא יבואנו שוב שום עמלק מבית ומחוץ.

²¹ פסיקתא זו מעידה על מנהג קדום של קריאת פרשת "עשר תעשר" בחג השבועות, מנהג שנדחה מפני קריאת "בחודש השלישי" משעה שחג שבועות הפך להיות "חג מתן תורה". והשתמר מנהג זה דווקא בחוץ לארץ ששם קוראים פרשת עשר תעשר ביום טוב שני של שבועות ובשמיני של פסח (ובני ארץ ישראל קוראים פרשה זו בחול המועד פסח).

²² מסרס היינו משנה את סדר המילים בפסוק על מנת לתת לו מובן חדש. ראה הביטויים: "סרסהו ופרשהו / ודרשהו", "מקרא מסורס", "מסורסת היא הפרשה" וכיוצא באלה.

²³ ממונה על המידות והמשקלות מטעם השלטון. ראה אגודמין לעיל.

מיטמן מלפני? שְׁעָר מְדוּתִיךָ ואל תתירא! הדא הוא דכתיב: עשה טוב ובטח בה'.²⁴ שכון ארץ - תיעשה שכינה של ארץ, הוי זורע הווי נוטע.²⁵

ירושלמי מסכת פאה פרק א הלכה א

אמר רבי אבא בר כהנה: השוה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה שבחמורות. מצוה קלה שבקלות זה שלוח הקן, ומצוה חמורה שבחמורות זה כיבוד אב ואם. ובשתיהן כתיב: "והארכת ימים".²⁶

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: ראה פירוש כלי יקר לפסוק "אבן ואבן", שמסביר, בניגוד לרוב הפרשנים, שלא מדובר בשתי האבנים מזויפות, אחת כלפי מעלה והשנייה כלפי מטה, אלא שאחת (הגדולה) היא נכונה והשנייה (הקטנה) היא מזויפת: "כי אם לא היה לו האבן הישרה, היה מתיירא לשקול לכל העולם בקטנה השקרית". רמאי או שקרן איננו אחד שמרמה או משקר תמיד!

²⁴ לא ברור לאיזה פסוק הוא מכוון כאן. האם הוא "מצטט" את הפסוק שר' יצחק סירס, או שאולי כוונתו לפסוק לג בהמשך הפרק: "סור מרע ועשה טוב ושכן לעולם", שמדבר על שכינה בארץ עם עשיית הטוב.

²⁵ הרי לנו אפשרות פשוטה, לא אבן גדולה ולא אבן קטנה, אלא אבן ישרה ואין ממה או ממי לירא. ומי הוא הראשון שעשה שכינה או שכונה בארץ (הכוונה כאן בפשטות לשכינה בלשון חול)? יצחק אבינו! ראה בראשית רבה סד ג: "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכון בארץ - עשה שְׁכוּנָה בארץ ישראל: הוי נוטע, הוי זורע הוי נציב. דבר אחר: שכון בארץ - שְׁכַן את השכינה בארץ". ראה דברינו [יצחק אבינו](#) בפרשת תולדות, בשבחו של יצחק איש המעשה והחיים בארץ ישראל. לא בכדי מובטחת אריכות ימים במצווה זו, בארץ דווקא: "למען יאריכו ימיהם על האדמה אשר ה' אלהיהם נתן להם". הקפדה על מידות ומשקלות היא הבסיס לחברה מתוקנת ובריא. (בכיבוד אב ואם גם מובטחת אריכות ימים בארץ, אבל בשילוח הקן נאמר באופן כללי: "למען ייטב לך והארכת ימים").

²⁶ בסיום דברינו נחזור לדברים למה שכתבנו כבדרך אגב בהערה 1 לעיל. יש מצווה שלישית שבה מובטחת הארכת ימים. היא מצוות מידות ומשקלות בפרשתנו. (ואולי גם תפילין ומזוזה בפרשה השנייה של קריאת שמע: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וכו'"). אם נשווה את לשון הפסוקים, נראה שיש הקבלה ברורה בין כיבוד אב ואם שם נאמר: "למען יארכו ימיהם על האדמה אשר ה' אלהיהם נתן להם", ובין מידות ומשקלות בהם נאמר: "למען יאריכו ימיהם על האדמה אשר ה' אלהיהם נתן להם". אבל בשילוח הקן נאמר באופן כללי: "למען ייטב לך והארכת ימים" ולא דווקא בארץ. הכיצד מתעלם רבי אבא בר כהנא מהמצווה שלנו? ומה היא בעיניו? חמורה שבחמורות? אמצעית שבאמצעיות? (מן הסתם לא קלה שבקלות). נשמח לשמוע תשובה לשאלה זו.